

कार्यकारी सारांश

नेपाल वित्तीय संघीयता

प्रतिवेदन वैशाख २०८१

WORLD BANK GROUP

कार्यकारी सारांश

विश्व बैंकले वार्षिक रूपमा गर्ने नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन (Nepal Fiscal Federalism Update) को दोस्रो संस्करणले नेपालको वित्तीय संघीयता कार्यान्वयनमा भएका प्रगतिको प्रतिवेदन र कार्यान्वयनमा रहेको कमी पहिचान गर्ने लक्ष्य लिएको छ। यो दोस्रो संस्करणले पहिलो प्रतिवेदन प्रकाशित भए यता वित्तीय संघीयतामा भएका प्रगतिको समीक्षा गर्दै मा प्रदेश तथा स्थानीय तहको आर्थिक अवस्थाको अध्ययनलाई समेटेको छ। वित्तीय संघीयतामा प्रदेश सरकारहरूको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको तर पिछिल्लो समयमा यिनको भूमिकाका सम्बन्धमा बढ्दै गएको सार्वजनिक बहसलाई ध्यानमा राखी यस संस्करणले प्रदेश सरकारलाई विशेष जोड दिएको छ।

आर्थिक वृद्धिदर सुस्त छ र सबै प्रदेश तथा अधिकांश स्थानीय सरकारहरू वित्तीय घाटामा छन्।

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा नेपालका प्रदेशहरूको आर्थिक वृद्धिदर आर्थिक वर्ष २०७६/७७ यताकै सबैभन्दा सुस्त रहेको छ। थोक तथा खुद्रा व्यापार र उत्पादनमा आएको गिरावटका कारण वागमती प्रदेशमा १.४ प्रतिशत र गण्डकी प्रदेशमा ३.३ प्रतिशत मात्रै आर्थिक वृद्धिदर भएको छ। संघीय सरकारले बाह्य ढबाब व्यवस्थापन गर्न आर्थिक वर्ष २०७९/८० को पहिलो ६ महिनाको अवधिमा आयातमाथि लगाएको प्रतिबन्धका कारण सबै प्रदेशका थोक तथा व्यापार उपक्षेत्रमा उल्लेख्य गिरावट आएको छ भने केही हदसम्म उत्पादित वस्तुको मूल्यवृद्धिका कारण उत्पादन तथा निर्माण उपक्षेत्रहरू पनि संकुचित भएका छन्। सबैभन्दा ठूलो सेवा क्षेत्र रहेको वागमती प्रदेशमा देखिएको गिरावटका कारण राष्ट्रिय आर्थिक वृद्धिदर समेत सुस्त बन्न पुगेको छ।

आयात प्रतिबन्धसँगै आर्थिक वृद्धिमा आएको सुस्तताका कारण संघीय राजस्व आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको २३.१ प्रतिशत रहेकोमा घटेर आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा १९.२ प्रतिशतमा झरेको छ। फलस्वरूप, प्रदेश सरकारहरूलाई हुने वित्तीय हस्तान्तरण (राजस्व बाँडफाँट सहित) मा १.३ प्रतिशत बिन्दुले कमी आएको छ। सोही कारण आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा प्रदेश राजस्व र अनुदानमा ०.९ प्रतिशत बिन्दुले कमी आई हालसम्मकै कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको सबैभन्दा न्यून ३.५ प्रतिशतमा झरेको छ भने स्थानीय सरकारको राजस्व र अनुदान १ प्रतिशत घटेर कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ८ प्रतिशतमा झरेको छ। सबै प्रदेश र पालिकामा वित्तीय हस्तान्तरणको रकम घटेको भएपनि सुदूरपश्चिम प्रदेश र नगरपालिकाहरूमा अत्यधिक कमी आएको छ।

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा खर्चको आकारमा खासै परिवर्तन नभएर कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको करिब १२ प्रतिशत नै रहेपनि राजस्व र अनुदान घटेकाले आर्थिक वर्ष २०७५/७६ यता पहिलो पटक प्रदेश र स्थानीय सरकार दुवै वित्तीय घाटामा रहे। आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा प्रादेशिक र स्थानीय सरकारको घाटा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्रमशः ०.३ र ०.४ प्रतिशत रह्यो। विगतको नगदले घाटा पूर्ति गरिएको थियो। यसबाट अधिल्ला वर्षका निशर्त वित्तीय समानीकरण अनुदान र राजस्व बाँडफाँटको रकम खर्च नगरिएको प्रतिबिम्बित हुन्छ। वित्तीय घाटाको गाम्भीर्यता प्रदेश र नगरपालिकाहरूमा फरक-फरक रहेका छन्। सुदूरपश्चिम प्रदेश र नगरपालिकाहरूले सबैभन्दा धेरै वित्तीय घाटाको सामना गरेका छन्।

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा नेपालका प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको बजेट खर्च घट्यो। प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारको बजेट खर्चको गति (underspending) घटेर क्रमशः ३४ प्रतिशत र २४.४ प्रतिशत बजेटमा सीमित भएको छ। कार्यक्रम खर्च (चालु) र सार्वजनिक निर्माण खर्च (पूँजीगत) कम हुनु प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको कम खर्चको साभ्भा कारण रहेको पाइन्छ। आवधिक विकास योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र बजेटबीच तालमेलको कमीका साथै “अर्थ विविध” मा बजेटको ठूलो हिस्सा विनियोजन भएको कारण प्रदेश तहमा कम खर्च भएको पाइएको छ।

वित्तीय संघीयता नियामकीय संरचना र संस्थागत विकासमा प्रगति सुस्त देखिन्छ। खर्च र राजस्वको जिम्मेवारी सुदृढीकरण र अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरण प्रणालीको सुधारका लागि तत्काल कदम चाल्न आवश्यक छ।

वित्तीय संघीयता अन्तर्गत नेपालको कानूनी तथा संस्थागत सुधारको क्षेत्रमा सामान्य प्रगति भएको छ। संस्थागत तथा रणनीतिक तहमा अर्थ मन्त्रालयको वित्तीय संघीयता समन्वय महाशाखालाई संघीयता रणनीति निर्माण लगायत वित्तीय संघीयता कार्यान्वयनमा समन्वय गर्ने कार्यदिश प्राप्त छ। साथै, नोभेम्बर २०२३ यता वित्तीय संघीयता समन्वय महाशाखालाई सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी रणनीतिहरूमा समन्वय गर्ने एउटा जिम्मेवार इकाईको रूपमा तोकिएको छ। तीनै तहका सरकारको जिम्मेवारी विभाजनमा थप स्पष्टता ल्याउन प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको नेतृत्वमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन (२०७४) का साथै अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन (२०७४) सहित कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदन (Unbundling Report)^१ परिमार्जन गर्ने कार्य भइरहेको छ।

१. नेपालको संविधान, २०७२ को अनुसूची ५-९ लाई स्पष्ट गर्न प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदन (Unbundling Report) तयार गरेको छ। उक्त कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदनमाथिको दोस्रो समीक्षा जारी छ।

प्रदेश तहमा वित्तीय संघीयता र सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापनका लागि विस्तारै अनुकूल वातावरण बन्दै गएको छ । संघीय तहको संस्थागत विकासपछि वित्तीय संघीयता र सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापनका लागि जिम्मेवार प्रदेश तहका निकायहरू तिनका महत्वपूर्ण संरचना (Core Building Blocks) तयार गर्ने प्रक्रियामा छन् । डिसेम्बर २०२३ सम्म सातवटै प्रदेशले प्रदेश निजामती सेवा ऐन लागू गरी प्रादेशिक निजामती कर्मचारीहरूको भर्नाका लागि मार्ग प्रशस्त गरेका छन् । कुल राजस्वको एक हिस्साका रूपमा प्रदेश सरकारहरूको सशर्त अनुदानमाथिको निर्भरता आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को १९.६ प्रतिशतबाट घटेर आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा १७.३ मा भरेको छ । यसले प्रदेश सरकारहरूको वित्तीय स्वायत्ततामा सीमान्त वृद्धि भएको सङ्केत गर्छ । प्रादेशिक वित्तीय स्वायत्ततालाई थप सशक्त बनाउन प्रदेश तहमा राजस्व प्रशासनको क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रोत्साहन गरिनु आवश्यक छ ।

तीनै तहका सरकारको राजस्व र खर्च जिम्मेवारीमा थप प्रगति हासिल गर्न आवश्यक देखिन्छ । उदाहरणका लागि, खानेपानी तथा सरसफाई नियमावली र शिक्षा विधेयक (हाल संसदद्वारा विचाराधीन रहेको) जस्ता केही क्षेत्रगत कानूनी एवं नियामकीय संरचनाले सम्बन्धित तहको सरकारको खर्च गर्ने अधिकार निर्धारण गरी ती क्षेत्रमा खर्चको जिम्मेवारीमा थप स्पष्टता प्रदान गर्नुपर्दछ । राजस्व अधिकारको सन्दर्भमा निर्माण सामग्री व्यवस्थापन तथा नियमन विधेयक नोभेम्बर २०२३ मा संघीय संसदमा पेश गरिएको छ । यसले प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूको प्राकृतिक स्रोतहरूमाथिको राजस्व अधिकार र जिम्मेवारी विभाजनमा स्पष्टता प्रदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । तीनै तहका सरकारहरूको साभ्ना अधिकारलाई स्पष्ट पार्न यी नियामकीय संरचना यथाशीघ्र पारित गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु आवश्यक छ ।

अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरण प्रणालीको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि संस्थागत प्रबन्धमा स्तरोन्नती आवश्यक छ । चार प्रकारका अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरणमा स्थानीय सरकारहरूको निर्भरता अभ्रैसम्म उच्च देखिन्छ । अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरण आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा स्थानीय सरकारको कुल राजस्वको ७४.३ प्रतिशत रहेको छ, जुन आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को ७६.१ प्रतिशतको तुलनामा थोरै मात्र कम हुन आउँछ ।^२ तर आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा स्थानीय सरकारहरूको कुल राजस्वमा सशर्त अनुदानको हिस्सा सामान्य वृद्धि भई ४३.५ प्रतिशतबाट ४६.५ प्रतिशतमा पुगेको छ ।^३ स्थानीय सरकारहरूको स्रोतको सबै भन्दा ठूलो अनुपात सशर्त अनुदान मार्फत प्रदान गरिएको कारण अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरणको समग्र प्रवृत्ति यथावत् छ ।

प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूलाई तल्लो तहको आश्रयकतामा आधारित योजना तर्जुमा गर्न र निर्णय लिन सक्षम बनाउन सशर्त अनुदान घटाई वित्तीय समानीकरण अनुदान वृद्धि गरिनुपर्छ । साथै, सशर्त अनुदानको ढाँचामा सुधार ल्याउन पारदर्शी, संवादको प्रक्रिया र प्राविधिक विधि स्थापित गरी वित्तीय स्रोतहरूलाई बढी पूर्वानुमानयोग्य बनाउन र कार्यक्रम तर्जुमा तथा अनुदानको उपयोगमा प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूलाई लचकता प्रदान गर्ने संयन्त्र निर्माण गर्न सकिन्छ ।

प्रदेश तथा स्थानीय सरकारमा सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापनमा प्रगति भएपनि चुनौतीहरू यथावत् छन् ।

स्थानीय सरकारहरूले योजना तर्जुमा र बजेट निर्माणको अभ्यासमा फड्को मारेका छन् । उदाहरणका लागि, (क) धेरै स्थानीय सरकारहरूले आवधिक विकास योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक कार्यक्रमहरू तयार गर्दै आएका छन्; (ख) लगभग सबैजसो स्थानीय सरकारले बजेट तयारीका लागि आवश्यक समितिहरू गठन गरेका छन्; (ग) विषयगत बजेट सीमाको निर्धारण कानूनी मार्गदर्शनका आधारमा गर्ने क्रम बढ्दै गएको छ; र (घ) अधिकांश स्थानीय सरकारले कानून बमोजिम खर्च गर्ने अधिकार प्रत्यायोजन गरेका छन् । तथापि, मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा र स्थानीय आवधिक योजनाहरूमा आधारित वार्षिक कार्यक्रम तयार गर्ने विषयमा चुनौतीहरू बाँकी नै छन् ।

स्थानीय सरकारहरूले धेरै हदसम्म लेखा मापदण्डको पालना गरेको भएपनि बजेट पारदर्शिता न्यून छ । बजेट वर्षका लागि राजस्व र खर्च अनुमान जस्ता बजेट सम्बन्धी केही सूचना सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध भइरहेका छन् । तर लगभग सबैजसो स्थानीय सरकारले स्थानीय सञ्चित कोष नियमन प्रणाली (Sub-national Treasury Regulatory Application- SuTRA) अवलम्बन गरेको भएपनि बजेट वक्तव्यमा तुलनात्मकता र पारदर्शिता (Comparability and Transparency) सम्बन्धी समस्याहरू यथावत् छन् । उदाहरणका लागि, छनौट अध्ययन गरिएकामध्ये ९० प्रतिशतभन्दा बढी स्थानीय सरकारहरूले संघीय र प्रदेश सरकारले जस्तै गरी तीनवटा आँकडा^४ (आगामी वर्षको अनुमान, चालु वर्षको संशोधित अनुमान, र अधिल्लो वर्षको वास्तविक तथ्याङ्क) वा प्रशासनिक, आर्थिक र कार्यात्मक वर्गीकरणमा आधारित बजेट सम्बन्धी समान दस्तावेज (Consistent Documentation on Budgets) प्रस्तुत गरेका छैनन् । यसले बजेट र त्यसको कार्यान्वयनबीचको तुलना सम्भव बनाउँदैन ।

२ राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगबाट प्राप्त तथ्याङ्क । वेबसाइट (<https://www.nnrfc.gov.np/>)

३ अर्थ मन्त्रालयबाट प्राप्त तथ्याङ्क ।

४ सरकारी वित्त तथ्याङ्क (Government Finance Statistics- GFS) र सरकारका कार्यहरूको वर्गीकरण (Classification of the Functions of Government-COFOG) मापदण्डद्वारा सुझाव दिइएको छ ।

स्थानीय तहमा खरिद क्षमता र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीमा प्रगति भएको छ, तर सुधारको प्रशस्त सम्भावना छ । खरिद गुर्योजना तथा वार्षिक खरिद योजना तर्जुमा गरी पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय सरकारको संख्या आर्थिक वर्ष २०७८/७९ को तुलनामा आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा वृद्धि भएको छ । स्थानीय सरकार संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन (LISA) सम्बन्धी तथ्याङ्क अनुसार, आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा ४४४ वटा स्थानीय सरकारमध्ये ४४.१ प्रतिशतले यी योजनाहरू तयार गरी पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गरेका छन्, जुन आर्थिक वर्ष २०७८/७९ मा रहेको २९.१ प्रतिशत स्थानीय सरकारको तुलनामा उल्लेखनीय वृद्धि हो । आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली निर्माण गर्ने, त्यसको पूर्ण कार्यान्वयन र नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने स्थानीय सरकारहरूको संख्यामा पनि उल्लेख्य वृद्धि भएको छ । यस प्रगतिका बाबजुद आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा अध्ययनका लागि छनौट गरिएका स्थानीय सरकारहरूमध्ये भण्डै आधाले खरिद सम्बन्धी कुनै योजना तयार गरेका छैनन् र आधाभन्दा बढी स्थानीय सरकारमा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली नै छैन ।

लेखापरीक्षण बेरुजुमा कमी आएको र सार्वजनिक सुनुवाइमा वृद्धि भएपनि थोरै मात्र स्थानीय सरकारले कानूनले तोकेको समयभित्र वित्तीय प्रतिवेदन तयार गरेका छन् । स्थानीय सरकारहरूले आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र वार्षिक बजेट कार्यान्वयन प्रतिवेदन तयार गरी प्रकाशन गर्न क्रमशः असफल बन्दै गएका छन् । कानूनको परिपालनामा देखिएको यो कमी सबै किसिमका नगर पालिकामा व्याप्त छ । कानूनको परिपालना आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा महानगरपालिकाहरूमा सबैभन्दा न्यून (१७ प्रतिशत) र गाउँपालिकाहरूमा सबैभन्दा उच्च (२२ प्रतिशत) रहेको थियो ।

नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२३ ले दिएका सुझावहरूको कार्यान्वयनमा मध्यम प्रगति भएको छ ।

नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२३ द्वारा दिइएका मुख्य ६ वटा सुझावहरूको कार्यान्वयनमा मध्यम प्रगति भएको छ । नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययनको पहिलो संस्करण (मार्च २०२३ सम्मको तथ्याङ्कमा आधारित) प्रकाशित भएयता प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूले कानूनी, नीतिगत, संस्थागत संरचना र सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी सुझावहरूको कार्यान्वयनमा केही प्रगति हासिल गरेका छन् । यीमध्ये सरकारको निर्णय बमोजिम अर्थ मन्त्रालय मातहतको वित्तीय संघीयता समन्वय महाशाखाको नेतृत्वमा नेपालको वित्तीय संघीयताको मार्गीचित्र (Fiscal Federalism Roadmap for Nepal) तयार गर्ने र तीनै तहका सरकारहरूबीच खर्च र राजस्व अधिकारका सम्बन्धमा थप स्पष्टता प्रदान गर्न प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषद्को कार्यालयको नेतृत्वमा कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदन (Unbundling Report) समीक्षा गर्ने कार्य भइरहेको छ । तथापि, सशर्त अनुदान दिने र व्यवस्थापन गर्ने काममा आवश्यक महत्वपूर्ण सुधार लगायतका केही अन्य मुख्य सुझावहरूमा कम प्रगति भएको छ (थप विवरणका लागि तल दिइएको सुझाव तालिका हेर्नुहोस्) ।

यस प्रतिवेदनका मुख्य सुझावहरू पछिल्लो नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन प्रकाशित भएयता हासिल गरिएका प्रगति र यथावत् रहेका कमी कमजोरीमा आधारित छन् । यी सुझावहरू कानूनी संरचनामा सुधार वा संशोधन, अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरण प्रणालीको सुदृढीकरण, आर्थिक र सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी तथ्याङ्कको सहजीकरण तथा पहुँच, खरिद प्रणालीको सुधार, सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन र खरिद क्षमता अभिवृद्धि, र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको बजेट विश्वसनीयता अभिवृद्धि गर्ने विषयसँग सम्बन्धित छन् । तलको तालिकामा^५ यस प्रतिवेदनका मुख्य सुझावहरूलाई तिनीहरूको सम्भाव्यता, प्रभाव र क्रमबद्धताका आधारमा प्राथमिकताको प्रस्तावित तह (अल्पकालीन र मध्यमकालीन) सहित संक्षेपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

५ यस तालिकालाई परिच्छेद ३ मा तालिका ३.१ को रूपमा पुनः प्रस्तुत गरिएको छ

नेपाल वित्तीय सघीयता अध्ययन, २०२३ का सुभावहरूको कार्यान्वयन प्रगति र नेपाल वित्तीय सघीयता अध्ययन, २०२४ का मुख्य सुभावहरू

नेपाल वित्तीय सघीयता अध्ययन, २०२३ का सुभावहरू	मार्च २०२३ यता भएका प्रगति	नेपाल वित्तीय सघीयता अध्ययन, २०२४ का सुभावहरू	जिम्मेवार निकायहरू
अल्पकालीन			
वित्तीय सघीयता र सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थान सुरधारका राष्ट्रिय रणनीतिहरू			
सरकारका सान्दर्भिक रणनीतिहरू जस्तै: सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन रणनीति (२०७४) र वित्तीय सघीयता सम्बन्धी क्षमता विकास कार्ययोजना (२०२२) मा आधारित वित्तीय सघीयताको मार्गचित्र तयार गर्ने ।	अर्थ मन्त्रालय मातहतको वित्तीय सघीयता समन्वय महाशाखालाई सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सुधारको रणनीतिको तयारीमा समन्वय गर्न तोकिएको छ । साथै, वित्तीय सघीयता समन्वय महाशाखालाई वित्तीय सघीयताको मार्गचित्र तयार गर्न कार्यदिश दिइएको छ । यी प्रतिबद्धताका साथ वित्तीय सघीयता समन्वय महाशाखा अगाडि बढिरहेको छ ।	वित्तीय सघीयताको मार्गचित्र तयार, प्रमाणीकरण र कार्यान्वयन गर्ने । मार्गचित्र तयार गर्न वित्तीय सघीयता समन्वय महाशाखा प्रतिबद्ध रहेको भएपनि यस प्रस्तुत अध्ययनले प्रदेश र स्थानीय सरकारहरू समिमिलित परामर्श प्रक्रिया मार्फत मार्गचित्र तयार गर्ने र शीघ्र कार्यान्वयनमा लैजाने विषय महत्वपूर्ण भएको कुरामा जोड दिन्छ ।	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, राष्ट्रिय योजना आयोग र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूसँगको समन्वयमा अर्थ मन्त्रालय (प्रमुख निकाय)
कानूनी संरचनाको संशोधन (अल्पकालीन)			
		सघीय तहको सम्बन्धित कानूनी संरचनासँग अनुकूल हुने गरी बाँकी पाँच प्रदेशमा आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन पारित गर्ने ।	प्रदेश आर्थिक मामिला मन्त्रालयहरू
अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरण प्रणाली			
वित्त हस्तान्तरणलाई लचिलो, स्पष्ट, समयसापेक्ष र अझ बढी कार्यसम्पादनमा आधारित बनाउन अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरण प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने । यसका लागि विशेष गरी निम्न कार्यहरू गर्ने : (क) वित्तीय समानीकरण अनुदान गणना गर्ने विधि परिमार्जन गर्ने । (ख) सशर्त अनुदानलाई क्रमशः सीमित बन्देज सहितको क्षेत्रगत एकमुष्ट अनुदान (Block Grants) ढाल्दै जाने । (ग) वित्तीय सघीयता सम्बन्धी प्रमुख निकायहरू अर्थ मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग र राष्ट्रिय योजना आयोगबीचको अन्तर-सरकारी समन्वय संयन्त्र सुदृढ बनाउने ।	(क) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको अवस्थाको विकासक्रमलाई अभ्र राम्रोसँग प्रतिबिम्बित गर्ने थप पारदर्शी र प्रयोगकर्तामैत्री पद्धतिको लक्ष्य राख्दै वित्तीय समानीकरण अनुदान सूत्रको पुनरावलोकन गरिरहेको छ । (ख) सशर्त अनुदानको लचिलोपनमा कुनै उल्लेखनीय प्रगति भएको छैन । (ग) राष्ट्रिय योजना आयोग र राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले यी चार प्रकारका अनुदानका सम्बन्धमा समन्वय अभिवृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकतामा जोड दिए पनि यसलाई सम्बोधन गर्न कुनै उल्लेखनीय कदम चालिएको छैन ।	वित्त हस्तान्तरणलाई थप आवश्यकतामा आधारित, स्पष्ट र समयसापेक्ष बनाउन तथा प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूको वित्तीय स्वायत्तता अभिवृद्धि गर्न अन्तर-सरकारी वित्त हस्तान्तरणको संस्थागत व्यवस्था सुधार गर्ने । नेपाल वित्तीय सघीयता अध्ययन, २०२३ मा उल्लिखित सुभावहरूका अतिरिक्त यस प्रतिवेदनका निम्न सुभाव छन् : (क) वित्तीय स्रोतहरूलाई बढी पूर्वमानयोग्य बनाउन अन्तसरकारी वित्त हस्तान्तरणका लागि विभाज्य कोष निर्धारण गर्न पारदर्शी संवादको प्रक्रिया र प्राविधिक विधि स्थापना गर्ने । (ख) वित्तीय समानीकरण अनुदान सूत्रको पुनरावलोकन सम्पन्न गरी कार्यान्वयन गर्ने । (ग) सशर्त अनुदानको डिजाइन र कार्यान्वयनलाई देहाय बमोजिम सुधार गर्ने : ➤ प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूलाई आवश्यकतामा आधारित योजना तर्जुमा गर्न र निर्णय लिन सक्षम बनाउन सशर्त अनुदान घटाई वित्तीय समानीकरण अनुदान रकम बढाउने ।	(क) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, राष्ट्रिय योजना आयोग, विषयगत मन्त्रालय र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूसँगको समन्वयमा अर्थ मन्त्रालय (प्रमुख निकाय) (ख) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग (प्रमुख निकाय) (ग) राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, राष्ट्रिय योजना आयोग, विषयगत मन्त्रालय र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूसँगको समन्वयमा अर्थ मन्त्रालय (प्रमुख निकाय)

नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२३ का सुभावहरू	मार्च २०२३ यता भएका प्रगति	नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२४ का सुभावहरू	जिम्मेवार निकायहरू
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ प्रदेश तथा स्थानीय सरकार मार्फत गरिने संघीय जिम्मेवारीका योजना र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता रहने प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीका योजना कार्यान्वयनका लागि मात्र सशर्त अनुदान प्रदान गर्ने । ➤ उर्ध्वगामी समन्वय (Vertical Coordination) मा सुधार ल्याई बाँडफाँटलाई प्रदेश तथा स्थानीय सरकारका आवश्यकताहरूसँग अनुकूल गर्ने लगायत स्पष्ट मापदण्ड र पारदर्शी प्रक्रियामा आधारित भै सशर्त अनुदान बाँडफाँट गर्ने । ➤ योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन कुशलतामा सहयोग पुर्याउन आर्थिक वर्षको सुरुमै सशर्त अनुदानको रकम निर्धारण गरी प्रकाशित गर्ने । 	

सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी तथ्याङ्कमा पहुँच

सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापनमा प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको समग्र कार्यसम्पादनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यमा सुधार ल्याउन सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन कार्यसम्पादन सम्बन्धी एकीकृत डाटावेस स्थापना गर्ने ।	राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगको कार्यसम्पादन सूचकहरू र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको स्थानीय सरकार संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन सम्बन्धी तथ्याङ्क सार्वजनिक रूपमा उपलब्ध छन् । स्थानीय सरकार संस्थागत क्षमता स्वमूल्याङ्कन तथ्याङ्कमा स्थानीय तहका केही कार्यसम्पादन सम्बन्धी सूचना समेत समावेश छन् । तथापि, सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन कार्यसम्पादन सम्बन्धी एकीकृत डाटावेस स्थापना गर्ने सन्दर्भमा थप कार्य गर्न आवश्यक देखिन्छ ।	सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन कार्यसम्पादन सम्बन्धी एकीकृत डाटावेस (नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२३ को सुभाव) स्थापनाका अतिरिक्त प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूले केन्द्रकृत रूपमा व्यवस्थित आफ्ना सूचना व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत संकलन गरेका सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क सार्वजनिकीकरणका लागि संघीय सरकारलाई अधिकार प्रदान गर्न संघीय आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन संशोधन गरी संघीय सरकारद्वारा प्रकाशित गरिने सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी तथ्याङ्कलाई सबल बनाउने ।	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग र राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयसँगको समन्वयमा अर्थ मन्त्रालय (प्रमुख निकाय)
--	--	--	--

खरिद सम्बन्धी सुधार

		सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी खरिद प्रणाली मूल्याङ्कन विधि (MAPS) ^६ को मूल्याङ्कन गर्ने । यसले सुसूचित निर्णय गर्न र संघीयताको सन्दर्भमा विद्युतीय खरिद (eGovernment Procurement) र संस्थागत तथा नियामकीय संरचनाहरू समावेश गरी खरिद सम्बन्धी आवश्यक सुधारहरू लागू गर्न मद्दत गर्नेछ ।	
--	--	--	--

मध्यमकालीन

साभा अधिकारहरूको वर्गीकरण

तीनै तहका सरकारको समवर्ती र साभा अधिकारहरूका बारेमा स्पष्टता प्रदान गर्न कानूनी व्यवस्थामा संशोधन/परिमार्जन गर्ने ।	प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदन (Unbundling Report) को समीक्षा गरिरहेको छ । शिक्षा विधेयक र खानेपानी तथा सरसफाई नियमावली लगायत धेरै क्षेत्रगत ऐन र नीतिहरू विचाराधीन छन् ।	पुनरावलोकन गरिएको कार्य विस्तृतिकरण प्रतिवेदन (Unbundling Report) लाई स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने र खर्च तथा प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त हुने राजस्व सम्बन्धी तीनै तहका सरकारहरूको साभा अधिकारहरू स्पष्ट गर्न क्षेत्रगत ऐनहरू पारित गर्ने ।	विषयगत मन्त्रालयहरू र संघीय संसदसँगको समन्वयमा प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय (प्रमुख निकाय)
---	---	--	--

६ खरिद प्रणाली मूल्याङ्कन विधि (Methodology for Assessing Procurement Systems- MAPS)

नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२३ का सुभावहरू	मार्च २०२३ यता भएका प्रगति	नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२४ का सुभावहरू	जिम्मेवार निकायहरू
सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन र खरिद क्षमता			
सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यका लागि सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	सरकार र विकास साभेदारहरूबाट क्षमता अभिवृद्धिका विभिन्न प्रयासहरू भइरहेका छन् । सम्बन्धित संघीय निकाय र तालिम केन्द्रहरूले सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राविधिक विशेषज्ञता अभिवृद्धि गर्न प्रदेश तथा स्थानीय सरकारका कर्मचारीहरूलाई सक्रियताका साथ तालिम प्रदान गरिरहेको भएपनि सुशासनका लागि प्रदेश केन्द्रहरू (PCGGs), नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान र सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापन केन्द्र जस्ता प्रमुख निकायहरूबीच क्षमता विकासका प्रयासहरूमा सामञ्जस्यता ल्याउनु आवश्यक छ ।	प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको आन्तरिक लेखापरीक्षण र निगरानी संयन्त्रलाई सुदृढ बनाउन यी विषयहरूमा तालिम प्रदान गर्ने, जनशक्ति थप गर्ने र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको सार्वजनिक लेखा समिति जस्ता संस्थागत निगरानी संयन्त्र स्थापना गर्ने । साथै, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको खरिद क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	सुशासनका लागि प्रदेश केन्द्रहरू (PCGGs) र महालेखा परीक्षकको कार्यालयसँगको समन्वयमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय (प्रमुख निकाय)
		राजस्व व्यवस्थापनको भूमिकालाई प्रभावकारी रूपमा निर्वाह गर्न र प्रदेश तहको आफ्नै स्रोतको राजस्व वृद्धि गर्न प्रदेश आर्थिक मामिला मन्त्रालय मातहतको राजस्व महाशाखालाई सुदृढ बनाउने ।	प्रदेश आर्थिक मामिला मन्त्रालयहरू
बजेट विश्वसनीयता			
निम्न विषयहरू सुदृढीकरण गरी बजेटको विश्वसनीयता र प्रदेश तथा स्थानीय सरकारहरूको सेवा प्रवाहमा सुधार ल्याउन प्रणालीहरूलाई सबल तुल्याउने : (क) आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेटबीच तालमेल, (ख) नगद व्यवस्थापन प्रणाली, र (ग) “अर्थ विविध” बजेट उप-शीर्षक अन्तर्गत रहने रकमको सीमा तोकी प्रदेश विनियोजन ऐन ।	यो सुभावको सन्दर्भमा कुनै उल्लेखनीय प्रगति भएको छैन ।	बजेटको विश्वसनीता सुधार गर्न नेपाल वित्तीय संघीयता अध्ययन, २०२३ ले दिएका सुभावहरूका अतिरिक्त निम्न कार्य गर्ने : (क) अत्यधिक प्रशासकीय पुनर्विनियोजनमा रोक लगाउन प्रदेश विनियोजन ऐनको पुनरावलोकन र रकमान्तर सम्बन्धी नियम (Virement rules) परिमार्जन गर्ने । (ख) अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को पालना गर्न गराउन विशेषगरी आवधिक विकास योजना मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमाका सम्बन्धमा स्थानीय सरकारहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । (ग) सबै स्थानीय सरकारहरूको तुलना गर्न सकिने गरी समान (Consistent) विषयवस्तु र ढाँचाका लागि निर्देशिका वा नमूना तयार गर्दै बजेट वक्तव्यलाई मानकीकरण गर्ने ।	प्रदेशको विषयगत मन्त्रालय, सुशासनका लागि प्रदेश केन्द्रहरू (PCGGs) र प्रदेश योजना आयोग
स्थानीय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन सम्बन्धी तथ्याङ्क तयार			
		स्थानीय तहको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन सम्बन्धी तथ्याङ्क तयार गर्न प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

WORLD BANK GROUP

विश्व बैंक समूह

नेपाल कार्यालय, पो.बक्स नं ७९८

याक एण्ड यति होटल परिसर

दरबार मार्ग, काठमाडौं, नेपाल

टेलिफोन: ४२३६०००

इमेल: infonepal@worldbank.org

www.worldbank.org/np

www.facebook.com/WorldBankNepal

